

УДК 347.611+78.071

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2022-2-1>

Олена БАЗАН

старший викладач кафедри камерного ансамблю, здобувач кафедри історії музики та музичної етнографії Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової, вул. Новосельського, 63, Одеса, Україна, 65023

ORCID: 0000-0002-2447-4732

Бібліографічний опис статті: Базан, О. (2022). Сім'я як джерело натхнення (на прикладі творчих взаємин родини Черкашиних-Губаренків). *Fine Art and Culture Studies*, 2, 3–9, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2022-2-1>

СІМ'Я ЯК ДЖЕРЕЛО НАТХНЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧИХ ВЗАЄМИН РОДИНИ ЧЕРКАШИНИХ-ГУБАРЕНКО)

Мета роботи полягає у дослідженні творчих взаємин талановитих та видатних представників української культури – членів однієї родини Черкашиних-Губаренків: Романа Черкашина, Юлії Фоміної, Марини Черкашиної-Губаренко, Віталія Губаренка та Ірини Губаренко та виявленні зв'язку між індивідуальністю кожного з них і формуванням цілісної єдності. **Методологія дослідження.** Для реалізації мети в роботі використано комплекс методів: біографічного, психологічного та порівняльного методів, що дозволяє простежити спільні напрямки творчої діяльності, розкрити паралелі між різними поколіннями в межах однієї сім'ї. **Наукова новизна** полягає у виявленні високодуховної творчої атмосфери сім'ї Черкашиних-Губаренків, що допомагає зрозуміти сутність родинного спілкування як важливу передумову розкриття особистості, у висвітленні біографічних фактів відомих діячів української культури разом, як представників української музично-театральної родини у межах однієї статті. **Висновки.** На прикладі сімейних цінностей родини Черкашиних-Губаренків простежено за такими рівноцінними формами творчого самовираження, як театральне мистецтво, поезія, література, композиторська творчість. Показана цілісна сімейна єдність, загальне прагнення до розвитку української культури та прихильність до театру, визначені спільні інтереси між членами родини в певних сферах творчої діяльності. Досліджуючи сім'ю Черкашиних-Губаренків, де кожний член сім'ї є унікальною особистістю, можна говорити про ідеальну модель організації людського співбуття, в умовах якого кожний зміг проявити особисту свободу в творчому прагненні до індивідуальних потреб самовираження, і, водночас ставав частиною цілісної творчої та духовної єдності.

Ключові слова: творча сім'я, родинні взаємини, Віталій Губаренко, Ірина Губаренко, «Березильці», літературно-поетична творчість.

Olena BAZAN

Senior lecturer of the chamber ensemble department, Degree-seeking of the Department of Music History and Musical Ethnography Odessa National Music Academy named after A. V. Nezhdanova, 63 Novoselskogo str., Odessa, Ukraine, 65023

ORCID: 0000-0002-2447-4732

To cite this article: Bazan, O. (2022) Simia yak dzherelo natkhnennia (na prykladi tvorchykh vzaiemyn rodyny Cherkashyniykh-Hubarenkiv) [The family as a source of inspiration (on the example of creative relations of the Cherkashyn-Gubarenko family)]. *Fine Art and Culture Studies*, 2, 3–9, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2022-2-1>

THE FAMILY AS A SOURCE OF INSPIRATION (ON THE EXAMPLE OF CREATIVE RELATIONS OF THE CHERKASHYN-GUBARENKO FAMILY)

The aim of the work is to study the creative relationships of talented and outstanding representatives of Ukrainian culture – members of the same family Cherkashin-Gubarenko: Roman Cherkashin, Julia Fomina, Marina Cherkashina-Gubarenko, Vitaly Gubarenko and Irina Gubarenko and identify the relationship between the individuality of each unity. **Research methodology.** To achieve this goal, a set of methods was used: biographical, psychological and comparative methods, which allows us to trace the common directions of creative activity, to reveal parallels between different generations within one family. **The scientific novelty** is to reveal the highly spiritual creative atmosphere of the Cherkashin-Hubarenko family,

which helps to understand the essence of family communication as an important prerequisite for revealing the personality, in highlighting the biographical facts of famous Ukrainian cultural figures together as representatives of the Ukrainian musical and theatrical family. **Conclusions.** On the example of family values of the Cherkashin-Hubarenko family, such equivalent forms of creative self-expression as theatrical art, poetry, literature, and compositional creativity are traced. The integral family unity, the general desire for the development of Ukrainian culture and commitment to the theater are shown, the common interests between family members in certain spheres of creative activity are determined. Exploring the Cherkashin-Hubarenko family, where each family member is a unique individual, we can talk about an ideal model of human coexistence, in which everyone was able to show personal freedom in the creative pursuit of individual needs of self-expression, and at the same time became part of a holistic creative and spiritual unity.

Key words: creative family, family relations, Vitaliy Gubarenko, Iryna Gubarenko, "Bereziltsi", literary and poetic creativity.

Основна частина. Актуальність дослідження полягає в необхідності подальшого глибокого вивчення творчої спадщини талановитих представників української музичної культури – Романа Черкашина, Юлії Фоміної, Марини Черкашиної-Губаренко, Віталія Губаренка та Ірини Губаренко, інтерес до якої постійно підтримується як музикознавцями, так і виконавцями. **Аналіз останніх досліджень і публікацій** демонструє популярність та зацікавленість творчістю усіх членів родини Черкашиних-Губаренків. Творчі та біографічні матеріали про Юлію Фоміну та Романа Черкашина широко представлені в їх мемуарах «Ми – березильці» (2008) та на Міжнародному симпозіумі «Черкашинські читання» у Харкові. До аналізу творів Віталія Губаренка звернено багато сучасних музикознавчих праць, серед яких найбільш визначні належать І. Драч (2002) та Е. Яворському (1971). В літературну площину творчої натури Ірини можна зануритися, ознайомившись з її збіркою «Римський роман» (2011). Зрозуміти різнобічність талантів Марини Черкашиної, крім її величезного масиву музикознавчих робіт, допоможе відкриття її поетичної збірки «Вірші про музику та музикантів» (2015). Але спроба даного дослідження зануритись у процеси творчої та людської комунікації членів цієї славетної родини та віднайти їх спільні духовні координати є кроком на шляху пізнання історії української культури ХХ–ХХІ століть.

Мета дослідження. Вперше проаналізувати професійну діяльність членів сім'ї Черкашиних-Губаренків в контексті процесу їх творчого родинного спілкування.

Виклад основного матеріалу дослідження. В багатьох дослідженнях (педагогіки, етики, соціології, демографії, етнографії тощо) сім'я – це не просто ланка суспільства земного походження, це прообраз макросвіту, що підносить наш вимір життєвих питань до найбільш склад-

них показників. Осмисленню ролі сім'ї в формуванні особистості присвячені літературні сюжети, композиції живопису та скульптури, серед яких велике місце займають образи Святого сімейства.

Сім'я поєднує як чоловіка та жінку, так і представників декількох поколінь – батьків та дітей. В середині сім'ї завдяки комунікації між її членами, проходить передача різноманітної інформації, яка особливо продуктивна на основі дружнього ставлення і любові. Духовність дитини формується під впливом того мікро середовища, в якому вона перебуває, в якому вона отримує свої перші враження, особливо емоційного характеру, реагуючи на атмосферу сімейного кола. В цьому первинному середовищі людина одержує найцінніші навички спілкування зі світом, емоційно вагоме виховання та гуманітарно-культурну освіту. Так, інвіроменталісти схиляються до думки, що середовище має вплив на розвиток здібностей і таланту. Водночас, в соціологічних дослідженнях Ф. Гальтона обґрунтована теорія спадковості таланту, коли «здібності високого рівня (талант, геній) передаються з покоління в покоління» (Гальтон, 1996, с. 145). Доказом цієї теорії являються біографії талановитих музикантів, в геологічному дереві яких налічувались і інші обдаровані особистості. Це родини Й. Баха, В. Моцарта, Й. Штрауса, Д. Шостаковича, І. Стравінського. Щодо українських композиторів, С. Павлишин пише про генетичну обдарованість сім'ї Барвінського: «Старовинний рід його батька має великі заслуги у розвитку української культури. Особливо слід згадати М. Барвінського – ректора Львівського університету у 1830-ті роки, та покоління батька композитора Олександра, який був видатним вченим, політиком, громадським діячем, і його двох братів...» (Павлишин, 1990, с. 6). Родинні традиції грали важливу роль також в форму-

ванні творчої індивідуальності М. Колесси, Л. Ревуцького, М. Скорика, Георгія та Платона Майбородів.

Щоб зрозуміти особливості процесу становлення талановитих особистостей необхідно звертатися до спеціалізованих праць з психології (Б. Теплова, Л. Виготського, Ж. Піаже), за результатами яких можливо відповісти на питання значення для творчого зростання сімейно-побутових і професійних передумов. Як зазначає Т. Гусарчук, «у поле зору мистецтвознавця природньо потрапляють такі детермінанти творчих процесів, як історичні та соціальні умови, культурно-історичні парадигми, безпосереднє оточення митця (виховання в сім'ї, вплив учителів, культурного середовища, національних традицій тощо)» (Гусарчук, 2003, с. 120). Серед детермінант культурного впливу на формування особистості В. Барановський виділяє підсистему культурних детермінант, що «визначаються станом, рівнем, якістю культури інститутів виховання, освіти та духовної (культурної) творчості. До таких закладів належать: сім'я, школа, вуз, культурно-мистецькі організації тощо» (Барановський, 2003, с. 31).

Спираючись на вищезазначені зауваження дослідників на вагомість та величезне значення інституту сім'ї у вихованні особистості, ми звертаємось до розгляду родинних та творчих взаємин сім'ї Губаренко-Черкашиних, яка є частиною української музичної культури. Родина Черкашиних-Губаренко – це декілька поколінь відомих та талановитих митців, творчість яких спрямована на розвиток української культури. Кожен член цієї родини – це митець: Роман Олексійович Черкашин та Юлія Фоміна – відомі актори театру Леся Курбаса «Березіль», Марина Романівна Черкашина-Губаренко – знаний музикознавець, Віталій Губаренко – видатний композитор, Ірина Губаренко – талановита поетеса, композиторка та театральна діячка.

В центрі цього кола талановитих митців стоїть Марина Романівна, яка поєднує усі покоління тим, що зберігає пам'ять про них, доносить їх історію до суспільства, є хранителем сімейних цінностей. Завдяки їй сьогодні видаються літературні та нотні матеріали, ми маємо можливість переглянути рукописи, ознайомитись з аудіо записами та з перших вуст почути історію життя кожного з родини.

Сьогодні імена Черкашиних та Губаренків звучать гучно в музичній та театральній культурі, привертають увагу, викликають захоплення та повагу. Творчий шлях цих талановитих людей – це ціла історія, це індивідуальності і особистості, кожна з яких заслуговує на увагу, разом з тим творчі взаємини між членами родини тісно сплетені, кожне покоління для послідуєчого є авторитетом, натхненням та прикладом.

Звернемося до деяких біографічних подробиць сім'ї Черкашиних. Роман Олексійович Черкашин – актор Харківського театру «Березіль», в якому працював 25 років. Також Роман Олексійович пробував свої сили у режисурі та у кіно, а як педагог Харківського театального інституту, де викладав техніку сценічного мовлення, виховав багату кількість талановитих акторів. Сам Роман Олексійович був блискучим читцем-актором, він створив свою власну методику техніки художнього читання і став автором кількох підручників. Мабуть, Марина Романівна, маючи теж літературний талант та потяг до поетичного висловлювання, увібрала ці риси від батька. Також Роман Олексійович мав чудовий музичний слух, володів музичною грамотою, прекрасно читав ноти, розбирався у партитурах, та, навіть, вивчив гармонію. На наш погляд це й спонукало його бачити в своїй донці не актрису, а музиканта. Сама ж Марина Романівна Черкашина в автобіографічному вірші згадувала:

«... Мене приваблювала сцена,
Акторський побут кочовий,
Та батько знав – то не для мене,
Став моїй долі вартовий.
Він сам до музики тягнувся,
Мав від природи добрий слух,
Його таємний намір збувся,
І Музики високий дух
Мене покликав за собою,
В полон узяв і захопив,
Мої всі звички він змінив...» (Черкашина-Губаренко, 2015, с. 92).

Її збірка поетичних творів «Вірші про музику та музикантів» присвячена батькові словами: «моєму батькові, Роману Черкашину, завдяки якому я стала музиканткою».

З Юлею Фоміною Роман Черкашин познайомився у Київському музично-драматичному інституті ім. Лисенка, куди саме вступила молода акторка, яка згодом стала його дружиною, його долею, вірним супутником та натхненням. Одразу ж після вступу до трупи театру «Березіль» молоде подружжя поринає в активну творчу роботу. Роман Черкашин і Юлія Фоміна грають майже в усьому наявному репертуарі театру. А завдяки чудовим хореографічним і вокальним даним Юлія Гаврилівна була затребувана в багатьох виставах. За зовнішніми даними та темпераментом Юлія Гаврилівна була блискучою характерною актрисою, їй чудово вдавалися маленькі колоритні ролі. У воєнні роки театр багато переїжджав по маленьких містечках, даруючи глядачам оптимізм та віру.

Необхідно вказати на те, що дитинство Марини Романівни проходило за кулісами театру, таким чином вона була занурена у театральне життя, знала увесь репертуар напам'ять. У домі Черкашиних завжди перебувало багато творчих обдарованих людей, які, безумовно, впливали на формування її творчої особистості.

Як зазначає О. Шевченко: «Роман Олексійович і Юлія Гаврилівна були для всіх прикладом чистоти та чесності, з якою прожили своє життя. Вони не просто жили в культурі, а самі були культурою – в усіх своїх проявах» (Шевченко, веб-сайт). Для них обох було дуже важливим збереження цінних для історії своєї країни документальних матеріалів. Тому Юлія Гаврилівна залишила для наступних поколінь щоденники, літопис театру, творчі портрети колег, опис свого творчого та життєвого шляху. Зі своїм чоловіком вона добирала унікальні експонати та матеріали до експозиції музею театру, який вона очолювала. Спогади Юлії Гаврилівни та Романа Олексійовича увійшли у книгу «Ми – березильці», яка відображає мистецьке кредо, яке вони сповідували. Цей шлях сьогодні продовжує Марина Романівна, яка з трепетом ставиться до всього, що належить до розвитку музичної культури.

Віталій Губаренко також, як і батьки Марини Романівни, познайомився зі своєю дружиною під час навчання. В консерваторії, будучи ще студентами вони зацікавилися один одним і невдовзі одружилися. Віталій у родині Чер-

кашиних знайшов те мистецьке середовище до якого завжди тяжів. Роман Олексійович оказав чималий вплив на духовний світ молодого тоді композитора. Мрії Віталія про театр ще з дитинства постійно спонукали його до створення опери. Ще будучи маленьким учнем музичної школи і не маючи жодної уяви та певних знань про техніку композиції, гармонію, музичну форму і таке інше, він бажав написати оперу, і ці мрії не залишали його і в студентські роки. Його перша зріла опера «Загибель ескадри» за п'єсою О. Корнійчука була народжена в атмосфері родини Черкашиних і в цьому Роман Олексійович допомагав йому слухними порадами.

Згодом Марина Романівна, як музикознавець та людина, яка має літературний та поетичний талант, стала автором лібрето багатьох опер та балетів Віталія Сергійовича. Так мрії про театральну сцену, його симфонічне та масштабне мислення, його величезна наполегливість привели Віталія до вершин оперної майстерності. Згодом Марина Романівна видала низку статей про творчість Віталія Губаренко.

В цій театральній-музичній атмосфері мистецтва, творчості та натхнення народилася Ірина Губаренко, з ім'ям якої пов'язані різні сфери діяльності: музична, літературно-поетична та театральна. Духовність Ірини формувалася під впливом того мікро середовища, в якому вона перебувала. Саме в сім'ї вона знайомилася з певним колом цінностей, включаючи літературу, музику, вільні заняття та ігри. У поєднанні в своєрідний культурний ансамбль, це творче середовище Черкашиних-Губаренків формувало свідомість Ірини. А музичне мистецтво, яке є «втіленням системи духовних цінностей, естетичних ідеалів, світоглядних позицій, зразком творчості, засобом духовного розвитку особистості» (Поклад, 2003, с. 84) становило зв'язок між поколіннями.

Ірина завжди мріяла стати режисером, потім композитором і диригентом, а зуміла все це поєднати у театрі, де працювала 20 років завідувачкою музичною частиною Харківського театру для дітей та юнацтва. Крім цього, вона за участю молодих акторів театру та свого дідуся Романа Черкашина, створила арт-студію «Бідний театр» при Харківському Домі актора. Як зауважує М. Черкашина-Губаренко: «Захоплення театром спонукало її до занять режисурою, у чому вагомим підтримку вона одержала від свого дідуся, відо-

мого українського режисера і театрального педагога Романа Черкашина, і робить висновок, що «театр і музика тісно перепліталися у житті і творчості Ірини Губаренко» (Черкашина-Губаренко, 2020, с. 419–420).

Ірина за роки роботи у театрі написала музику до більш ніж 30 спектаклів, багато увертюр, пісень, романсів та балад. Вона добре володіла грою на фортепіано та гітарі, а свої багаточисельні вірші також поєднувала з музикою. Увесь літературно-поетичний доробок Ірини виданий посмертно у збірках «Поетичні медитації» (Київ, 2005) та «Римський роман» (Харків, 2011), куди увійшли її вірші, проза, романи, публіцистичні тексти та критика. Отримавши композиторську освіту, Ірина створила ряд серйозних творів: Сонатину для гобоя і фортепіано, Три фортепіанних прелюдії, рок-оперу «Солярис», симфонічну поему «Ахтамар», камерну оперу «Ведмідь» за оповіданням А. Чехова, Вокальний диптих на вірші Івана Драча, Монолог Ксандри для меццо-сопрано та фортепіано на вірші Лесі Українки, вокальний цикл на вірші Л. Кисельова «Заспівайте, сестро», Три пісні на вірші Л. Кисельова для тенора та фортепіано. Композиторський спадок, який залишила по собі Ірина зараз починає все більш привертати увагу виконавців і поповнювати їх репертуар оригінальними по своєму емоційному складу творами.

Така взаємодія здібностей та методів різних мистецтв у одній особі, як і у Ірини Губаренко, має багато прикладів в історії світової культури. Наприклад, філософ-просвітник Ж.-Ж. Руссо (є автором кількох музичних творів, серед яких найбільш відома опера «Сільський чаклун»), письменник Е. Гофман (автор камерної музики, балетів та опер (найпопулярніша опера «Ундіна»)), Ф. Ніцше (якому належить ряд фортепіанних п'єс та вокальних творів на вірші німецьких поетів), індійський письменник Р. Тагор (є автором понад 2000 пісень), композитор та диригент Р. Вагнер (автор п'єс, літературних та філософських робіт та лібрето до своїх опер), О. Пушкін, Ю. Лермонтов, Ф. Шалляпін (малюнки яких фіксували їхнє внутрішнє бачення, моделюючи внутрішній світ своїх персонажів у творчому процесі), Т. Г. Шевченко (як художник займає найпочесніше місце в українському образотворчому мистецтві).

Про синтез мистецтв та природу творчості, в якій взаємодіють різні художні здібності, пише у своїй статті В. Дранков: «багато хто з письменників різних часів добре малювали, а також володіли здібностями до акторської майстерності та до музичної творчості», і, навпаки, «біографії великих композиторів свідчать про те, що і музичний талант також часто супроводжують здібності до інших видів мистецтва та до літератури» (Дранков, 1983, с. 134).

Літературний та поетичний дар Ірині, мабуть, передався у спадок від бабусі та матері. Сама Ірина стверджувала, що «стихи, без сомнения, от деда» і про свою поетичну творчість писала: «у меня очень мало легких стихов, в основном тяжелые, даже если светлые» (Губаренко, 2011, с. 255).

«Я постигаю жизнь посредством рифм негладких,
Я загоняю жизнь в железную строку,
Я ощущаю жизнь от взлета до посадки,
Взнуздав, как скакуна, на бешеном скаку.
Но иногда она мне не дается в руки,
Но исчезает смысл и рушится строка,
Но издает орган убийственные звуки,
И на себя сержусь: не рифмы-чепуха!.....»
(Губаренко, 2011, с. 288).

А серед поетичних наробків Марини Романівни є такі строки:

«...Але ж я мріяти любила змалечку,
Собі вигадувала басчки і казочки,
В далекії світи заносили фантазії,
Від тих фантомів не звільнялася одразу я,
І вік дорослий не додав мені тверезості,
Душі стремління мають вихід у поезії.
Слова і рими огорну музичним струменем,
Щоби були вони природні, не надумані,
І живилися різними потребами,
Щоб дихалося вільно просто неба їм
Це рідні сестри на землі- слова і музика,
Хоч їхні сфери розділяти таки мусимо,
До слів прикуте міцно наше раціо,
Музичні звуки поведуть у царство
радості...» (Черкашина-Губаренко, 2015, с. 8).

Поетична сфера діяльності Ірини та Марини – є одним з методів прояву їхньої творчої думки.

Завдяки тому, що сімейний архів родини Губаренків бережливо зберігається Мариною Романівною, ми маємо можливість заглянути у рукописи Віталія Губаренка. Знаємо, що Віталій приєднався до родини Черкашиних ще студентом Харківської консерваторії, не будучи ще відомим та авторитетним композитором, але вже твердо стоячим на цьому шляху.

Моє ознайомлення з творами, які Віталій Сергійович написав за роки навчання ще в музичному училищі дають можливість стверджувати, що вони мають велику цінність для розгляду еволюції композиторського письма та становлення його індивідуального стилю. Вивчення дитячого та юнацького вікового періодів творчої біографії митця дозволяє зрозуміти його творчий спосіб мислення, формування естетичних поглядів та мистецького смаку, відстежити кристалізування композиторського таланту.

Вивчаючи авторські рукописи Віталія Губаренка ми можемо побачити, що вони мають вигляд близький до надрукованого, композитором дуже охайно і каліграфічно виписані нотний матеріал та тексти вокальних творів, прописані усі динамічні відтінки, штрихи та музичні ремарки. Аналізуючи манеру письма Віталія Губаренка, можемо сказати, що перед нами постає акуратний, охайний, навіть педантичний чоловік.

В авторському рукописі «Сочинения 1951–1955 гг. ХМУ», Віталій зібрав свої ранні вокальні, хорові та інструментальні твори, жанрова спрямованість яких у подальшому творчому шляху композитора розвинеться до більших масштабів. Зошит складається з 9 хорів, 5 творів для голосу з фортепіано (це романси на вірші класиків), 4 твори для фортепіано соло (Три прелюдії, Дума, Думка та Тема з варіаціями), а також твори для струнних інструментів із супроводом фортепіано (Поема для скрипки і Балада для віолончелі) та Рондо для струнного квартету. Цей період творчості мало відомий слухачеві, ці твори майже не виконувалися на концертній естраді до останнього часу.

Ці твори поєднує суто українська тематика, в яких відбилися яскраві приклади національного пісенно-танцювального колориту. Композитор використовує фольклорні жанри лірико-

епічного складу, що підкреслює його інтерес та тяжіння до національної культури.

Треба зазначити, що поміж Віталієм та Іриною як композиторами є дещо спільне, що виражається у зверненні до певних жанрів, у спільності інтонаційного мислення, у пошуку особистої індивідуальності та неповторності на основі збереження національних культурних цінностей. Це навіть наочно можна побачити у виданій Мариною Романівною у 2020 році збірці творів для гобоя та фортепіано отця і доньки.

Ірину та Марину Романівну пов'язує літературний та поетичний дар, Ірину з батьком – композиторський талант, а усіх членів родини Губаренків-Черкашиних разом поєднує велика справжня любов до театру.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Досліджуючи сім'ю Губаренків, де кожний член сім'ї є унікальною особистістю, можна говорити про ідеальну модель організації людського співбуття, в умовах якого кожний зміг проявити особисту свободу в творчому прагненні до індивідуальних потреб самовираження, і, водночас ставав частиною цілісної єдності.

Пізнання глибинних зв'язків між членами однієї родини розкриваються в процесі розгляду їх творчої діяльності. Порівняльний аналіз їх творчих уподобань виявляє деякі шляхи перетину. До літературно-поетичної сфери тяжіли Марина Черкашина та Ірина Губаренко, на ниві композиторської творчості відзначимо досягнення Віталія та Ірини Губаренків, в акторсько-режисерському напрямку працювали Роман Черкашин, Юлія Фоміна та Ірина Губаренко.

Таким чином сімейні зв'язки міцно пов'язали творчі шляхи сім'ї Черкашиних-Губаренків, один для одного вони є натхненням і підтримкою, та треба відмітити, що сама ця родина для інших може бути також джерелом натхнення, прикладом вірності своїй справі, своїм ідеям, щирості та відкритості до людей, спрямованості на розвиток української культури.

Подальший розгляд творчості композиторів полягає у вивченні рукописів ранніх та неопублікованих творів, можливість виконання яких, дасть змогу більш повно оцінити композиторську думку авторів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барановський В. Система детермінант культурного впливу на формування особистості. *Матеріали до українського мистецтвознавства*. Зб. наук. праць. Вип. 2. Київ, 2003. С. 31–38.
2. Гальтон Ф. Наследственность таланта: законы и последствия. М. : Мысль, 1996. 270 с.
3. Губаренко И. Римский роман. «Акта», 2011. 621 с.
4. Гусарчук Т. До проблеми вивчення особистісних детермінант композиторської творчості. *Матеріали до українського мистецтвознавства*. Збірник наукових праць. Вип. 2. Київ, 2003. С. 121–124.
5. Дранков В. Многогранность способностей как общий критерий художественного таланта. *Художественное творчество. Вопросы комплексного изучения*. Ленинград, «Наука», 1983. С. 123–139.
6. Павлишин С. Василь Барвінський. К. : Муз. Україна, 1990. 88 с.
7. Поклад І. Шляхи формування духовної культури молодших школярів засобами хореографічного мистецтва. *Матеріали до українського мистецтвознавства*. Збірка наукових праць. Вип. 2. Київ, 2003. С. 81–86.
8. Черкашина-Губаренко М. Вірші про музику та музикантів. «Акта», 2015. 119 с.
9. Черкашина-Губаренко М. Композиторка, поетка, театральна діячка Ірина Губаренко: проблема збереження творчої спадщини. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Розвиток бібліотечно-інформаційного потенціалу в умовах цифровізації матеріали міжнародної наукової конференції*. Київ, 2020. С. 418–422.
10. Шевченко О. Юлія Гаврилівна Фоміна. *Портал «ДніпроКультура»* : веб-сайт. URL: https://www.dnipro.lib.dp.ua/Julia_Fomina

REFERENCES

1. Baranovskyi, V. (2003). Systema determinant kulturnoho vplyvu na formuvannia osobystosti [The system of determinants of cultural influence on the formation of personality]. *Materialy do ukrainskoho mystetstvoznavstva. Zb. nauk. prats.* Vyp. 2. Kyiv. P. 31–38. [in Ukrainian]
2. Galton, F. (1996). Nasledstvennost talanta: zakoni i posledstvyia [Heredity of talent: laws and consequences]. M. : Myisl. 270 p. [in Russian]
3. Gubarenko, I. (2011). Roman novel: prose, poetry, drama, journalism, criticism. Kiev : Akta, 621 p. [in Russian]
4. Husarchuk, T. (2003). Do problemy vyvchennia osobystisnykh determinant kompozytorskoï tvorchosti [To the problem of studying the personal determinants of compositional creativity]. *Materialy do ukrainskoho mystetstvoznavstva. Zb. nauk. prats.* Vyp. 2. Kyiv. P. 121–124. [in Ukrainian]
5. Drankov, V. (1983). Mnogogrannost sposobnostey kak obschiiy kriteriyi hudozhestvennogo talanta [The versatility of abilities as a general criterion of artistic talent]. *Hudozhestvennoe tvorchestvo. Voprosyi kompleksnogo izucheniya. Leningrad, "Nauka"*. P. 123–139. [in Russian]
6. Pavlyshyn, S. (1990) Vasyl Barvynskiy [Vasyl Barvinsky]. K. : Muz. Ukraina, 88 p. [in Ukrainian]
7. Poklad, I. (2003). Shliakhy formuvannia dukhovnoi kultury molodshykh shkoliariv zasobamy khoreohrafichnogo mystetstva [Ways of forming the spiritual culture of junior schoolchildren by means of choreographic art]. *Materialy do ukrainskoho mystetstvoznavstva. Zb. nauk. prats.* Vyp. 2. Kyiv. P. 81–86. [in Ukrainian]
8. Cherkashyna-Hubarenko, M. (2015). Virshi pro muzyku ta muzykantiv [Poems about music and musicians]. "Akta". 119 p. [in Ukrainian]
9. Cherkashyna-Hubarenko, M. (2020). Kompozytorka, poetka, teatralna diiachka Iryna Hubarenko: problema zberezhennia tvorchoi spadshchyny [Composer, poet, theatrical figure Iryna Hubarenko: the problem of preserving creative heritage]. *Biblioteka. Nauka. Komunikatsiia. Rozvytok bibliotечно-informatsiinoho potentsialu v umovakh tsyfrovizatsii materialy mizhnarodnoi naukovoï konferentsii*. Kyiv. P. 418–422. [in Ukrainian]
10. Shevchenko, O. Yuliia Havrylivna Fomina. *Portal "DniproKultura"* : veb-sait. https://www.dnipro.lib.dp.ua/Julia_Fomina